

Waar draait het om in de Montessorimethode?

Carel Boerlijst

Carel Boerlijst

Stel dat u gevraagd wordt beknopt aan te geven waar het in de montessorimethode om draait. Zo'n vraag is nog niet eens eenvoudig te beantwoorden, vooral niet als het kort moet. En helemaal niet als je ermee overvallen wordt. Het is net alsof er in je geprikt wordt en door dat kleine gaatje van alles naar buiten moet. Zo hebben de antwoorden bij tv-flitsinterviews vaak het karakter van toevalligheid: men deelt mee wat het eerst te binnen schiet. Behalve natuurlijk bij de doorgewinterde bevrageden, maar van hun clichés worden we meestal niet veel wijzer.

Of een ander het je nu vraagt of niet, het blijft een uitdaging om na te gaan wat de essentie is van de dingen waar je mee te maken hebt. Heb je die te pakken, dan is ze meestal ook kernachtig onder woorden te brengen.

Zo'n uitspraak is natuurlijk van een geheel andere orde dan de slogans van propagandisten die hun ideeën en producten aan de man trachten te brengen. Hun boodschap is erop gericht de werkelijkheid te beïnvloeden terwijl het er bij een kernuitspraak juist om gaat die werkelijkheid te typeren.

Terug naar de vraag over de montessorimethode. Een tamelijk voor de hand liggend antwoord is: help mij het zelf te doen. Dat is een overbekende, mooie uitspraak en tegelijk de verwoording van waar het echt om draait. Het zelf doen van het kind is iets heel essentieels en de hulp daarbij ook. Met dit motto als uitgangspunt kan het hoe en wat worden toegelicht van alles wat er in een klas gebeurt – de invulling van de vrijheid, de werkvormen, het materiaal en de rol van de leid(st)er, kortom de hele 'methode'.

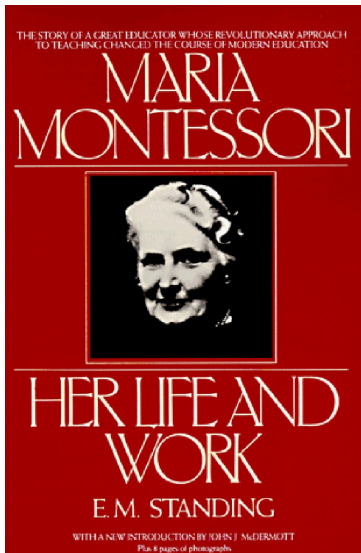
De zaak is hiermee niet afgedaan. Los nog van de vraag waarom dit zelf doen zo belangrijk is, zijn er misschien wel meer typering en bedenken die ook heel juist zijn. Het beste kunnen wij daarvoor terecht bij een aantal auteurs die hun sporen in de montessoriwereld verdiend hebben. Het leuke van zulke auteurs is nu juist dat ze naast de algemene weergave van de methode, ook naar voren brengen wat naar hun mening het kernpunt daarvan is.

Mario Montessori geeft in *Opvoeding en Ontwikkeling* aan dat de essentie van Montessori's bijdrage is gelegen in haar 'ontdekking van het kind'. Opvallend in dit verband is dat de oorspronkelijke titel van

Mario M. Montessori jr.

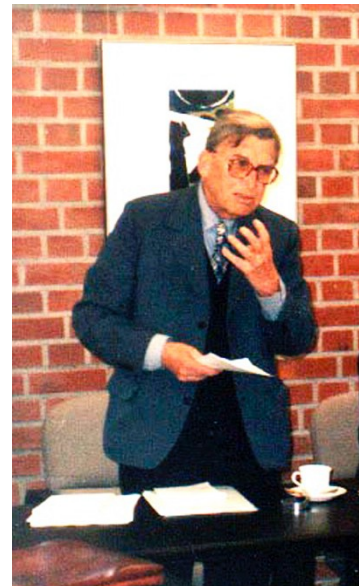
De Methode Montessori met als ondertitel 'zelfopvoeding van het jonge kind na een tussenvariant werd gewijzigd in *De Methode* met als nieuwe ondertitel 'de ontdekking van het kind'. Dit geeft op zichzelf al aardig weer wat voor Montessori zelf achtereenvolgens heel belangrijke karakteristieken waren. De titels van bijna al haar boeken zijn in dat opzicht erg onthullend.

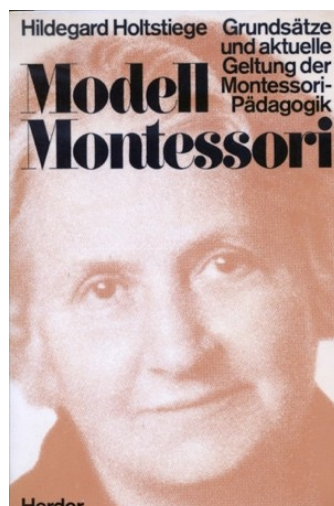
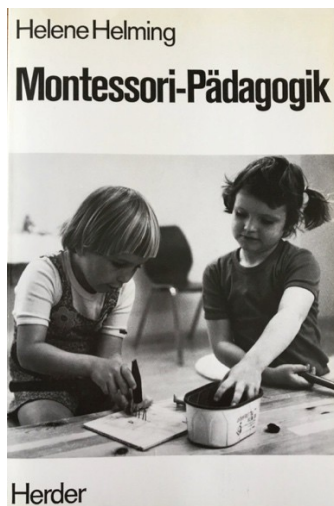
In *The Montessori Revolution in Education* geeft **Standing** als wortel en basis van de methode aan 'de aard en het verschil tussen het kind en de volwassene'. **Koning** zit geheel op die lijn. In *Grote Denkers over Opvoeding* ziet hij als kern van Montessori's pedagogiek 'de bevrijding van het kind door een nieuwe verhouding kind – volwassene'. Het meest moeten hem gefraspeerd hebben de beschouwingen van Montessori over de talrijke belemmeringen die volwassenen aan kinderen in de weg leggen; het teniet doen daarvan is een allereerste noodzaak.

Helming heeft het in haar *Montessori-Pädagogik* over opvoeding als 'hulp tot leven'. Het leven helpen is het eerste fundamentele principe. Opvoeders kunnen het werk van de schepping helpen, maar het kind moet zichzelf opbouwen, gehoorzamen aan de in hem werkzame levenswet.

Holtstiege tenslotte, om deze opsomming maar te besluiten, geeft in *Modell Montessori* aan dat in Montessori's ontdekking van het verschijnsel van de polarisatie van de aandacht de oorsprong lag van een nieuw opvoedingsconcept.

Dr. J. Koning

Duiden al die verschillende typeringen nu op onderlinge tegenspraak? Dat hoeft niet en is ook niet zo. Het is als met elke beschrijving van welk onderwerp dan ook, of dat nu een landschap, een kunstuiting, een technisch product of een opvoedingsconcept betreft. De auteurs zullen altijd bepaalde aspecten naar voren halen omdat ze niet buiten hun eigen beleving kunnen treden, hoe objectief ze verder ook zijn. Maar juist de schakering maakt het interessant. Die completeert het beeld en verruimt het gezichtsveld van anderen.

Zo is het waar dat Montessori aspecten van het kinderleven ontdekte die voordien onbekend waren. Toch kan men zich de gedachtegang van niet montessorianen voorstellen die zeggen:

“Gesteld al dat zij het kind ontdekte, dan is toch de opvatting dat kinderen anders zijn dan volwassenen gemeengoed geworden? Daar kan toch het bijzondere van de montessorimethode niet in zitten?”

Misschien dat juist daarom van de genoemde auteurs er een paar zijn die de aard van dat anders zijn naar voren brengen. Ongetwijfeld is het leggen van het accent op de door het kind zelf te verrichten opbouw van het psychische leven – Montessori noemde dat zelfopvoeding – heel wat specifieker. Veel buitenstaanders zullen daar vreemd tegenover staan en hún ontdekkingen omtrent het kind niet zodanig invullen. Nog sterker wordt dat wanneer het over de **polarisatie van de aandacht** gaat, volgens Montessori hét kenmerk van de in gang zijnde organisatie van het psychische leven. Een dergelijke typering is al zo specifiek en concreet dat hij niet meer los te zien is van de vraag, wat dat voor de praktijk te beteken heeft. Er is geen ruimte meer voor vrijblijvendheid door algemeenheid.

Ongeveer hetzelfde geldt wanneer bij de uitspraken de volwassene ter sprake wordt gebracht. Spreken over de aard van het verschil tussen kind en volwassene kan iedereen wel. Maar bevrijding van het kind door een nieuwe verhouding met de volwassene zegt veel meer. Het stelt dat de dominante rol van de volwassene de ontwikkeling van het kind in de weg staat. Dit alles overziend is de typering ‘help mij het zelf te doen’ lang geen slechte. In woorden van gelijke strekking is zij door een kind voor het eerste uitgesproken, waarschijnlijk in een gezonde argwaan ten opzichte van de hulp biedende volwassene, die in zijn goedertierenheid van het kind wilde overnemen, wat het kind zelf moest doen.

Tenslotte waag ik mijzelf ook maar aan een typering van de methode: Wat Montessori waarnam over kinderen en hun ontwikkeling bracht zij in een onlosmakelijk verband met opvoeding en onderwijs.

Dat is wel wat langer dan de andere uitspraken, maar gezegd neemt het niet meer dan tien seconden, wat zelfs voor een flitsinterview kort genoeg is.

Mario M. Montessori jr.

Opvoeding en Ontwikkeling.

Hoofdaccenten van de montessoripedagogiek.

Vertaling Carolien Montessori

Hollandia – Baarn. 1978.

E.M. Standing

Maria Montessori – Her Life and Work

Academy Library Guild – Fresno . California . USA – 1957.

Dr. I. van der Velde (redactie)

Grote Denkers over Opvoeding
Hierin: Dr. J. Koning Over Maria Montessori
Meulenhoff – Amsterdam. 1964³.

Helene Helming
Montessori – Pädagogik. Ein moderner Bildungsweg in konkreter Darstellung
Herder – Freiburg . Basel . Wien – 1977⁹

Hildegard Holtstiege
Modell Montessori – Grundsätze und aktuelle Geltung der Montessori-Pädagogik
Herder – Freiburg . Basel . Wien – 1977.

